

*Кікалішвілі М. В.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СВІТОВІ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Анотація. Стаття присвячена розгляду світових моделей стратегії протидії корупційній злочинності. У статті встановлено визначення поняття «стратегія», наведені підходи до загального розуміння стратегії як кримінологічного інституту з визначенням найбільш популярних та дієздатних підходів.

Автором перелічуються одні з найменш корумпованих держав світу із зауваженням того, як саме цим державам вдалося домогтися такого низького рівня корупції. Досліджується досвід антикорупційних стратегій країн Скандинавії та Прибалтики. Зауважується, що більшість держав із низьким рівнем корупції поєднують у своїх моделях стратегії протидії корупції репресивні заходи із системним усуненням причин корупції.

У статті акцентується увага, що сучасна антикорупційна стратегія майже завжди передбачає розбудову активної співпраці державних органів, правоохоронних органів та громадськості в розрізі запобігання та протидії корупційним проявам. Крім того, важливим фактором подолання корупції визнається підвищення громадянської та службової свідомості.

Як підсумок, визначено, що корупція – небезпечне явище, яке притаманне будь-якій державі сучасного світу. Водночас деякі держави світу змогли вибудувати дієву модель стратегії протидії корупційній злочинності. Україна натеper стоїть на порозі видання нової антикорупційної стратегії, з якою нам жити наступні декілька років. Цілком доцільним було б запозичити до національної антикорупційної стратегії певні позитивні елементи зарубіжного досвіду з урахуванням специфічних особливостей українського буття.

Ключові слова: стратегія, модель, світові держави, системна протидія, усунення причин, корупційна злочинність, кримінологія.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної української державності супроводжується рядом гострих проблем, які потребують негайного вирішення. Однією з найбільш істотних та нагальних проблем виступає корупція. Той негативний вплив, який корупція вчиняє на державу, набагато більш глибокий, аніж може здатися на перший погляд. Окрім розвитку тіньової економіки, яка завдає болісного вдару звичайній, корупція підриває авторитет державних інституцій, руйнує морально-етичні принципи громадян, призводить до поступового формування негативного суспільного менталітету, який виражається у схильності людей вирішувати справи в обхід законних шляхів.

Боротися з корупційними проявами та самою корупцією як явищем – складне та багатоаспектне завдання, під час вирішення якого важливо, чи є в держави грамотна стратегія проти-

дії даному виду злочинності. У протидії корупційній злочинності стратегія займає провідне місце, виступаючи тією основою, що формує та координує загальну політику держави в антикорупційній сфері. Без антикорупційної стратегії заходи по боротьбі з корупцією несистемні та нескоординовані, а діяльність антикорупційних правоохоронних органів відрізняється дисбалансом та неузгодженістю.

Той факт, що Україна досі перебуває скуютою корупційними проявами, яскраво свідчить про те, що антикорупційна стратегія нашої держави залишає бажати кращого. Варто наголосити, що в Україні наразі взагалі не існує сучасної антикорупційної стратегії, яка б відповідала викликам сьогодення. Зараз наша держава керується тими стратегічними приписами, які були закладені в Антикорупційній стратегії на 2014–2017 роки (затверджена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» [8]), діяльність якої, за ідеєю, повинна була припинитися у грудні 2017 року, а на зміну повинна була прийти нова Антикорупційна стратегія 2018–2020, чого не відбулося. Натепер є вже розроблений проект Антикорупційної стратегії на період 2019–2023 рр. який, втім, ще знаходиться на стадії обговорення. На наш погляд, аби зробити нову Антикорупційну стратегію України дійсно революційним документом, покликаним викоринити корупцію з держави, конче необхідно запровадити до неї прогресивні світові доробки. Для цього необхідно змістовно дослідити найбільш дієві світові моделі стратегії протидії корупції, щоб обрати ту, яка найбільше підходить до українських реалій. Саме в цьому полягає очевидна актуальність даного наукового дослідження.

Серед учених, які приділяли увагу дослідженню питань, пов'язаних зі стратегією протидії злочинності загалом та корупційної зокрема, треба наголосити на таких прізвищах: О.М. Бандурка, О.Ю. Бусол, В.В. Голіна, М.Г. Колодяжний, О.М. Литвинов, М.І. Мельник, А.Н. Михненко, Т.М. Супрун та інші.

Метою статті є дослідження різних світових моделей стратегії протидії корупції задля визначення найбільш прогресивних та таких, які можна було б реалізувати в українських умовах. Задля досягнення поставленої мети висунуто завдання – дослідити визначення поняття «стратегія» та виявити, які саме моделі стратегії протидії корупційній злочинності виокремлюються сучасною кримінологією, навести найбільш дієві світові моделі стратегії протидії корупційній злочинності з виявленням тих аспектів, які можна було б запозичити для української антикорупційної стратегії на найближчі роки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переходячи до викладення основного матеріалу, насамперед розберемося з понятійним апаратом такої дефініції, як «стратегія».

Слід відмітити, що наукова література рясніє різними підходами до визначення поняття «стратегія». Зазначена дефініція має відношення до різних сфер суспільного буття і в кожній із цих сфер відрізняється певними характерними особливостями. Етимологічно слово стратегія має давньогрецьке походження та означає «мистецтво воювати». Іншими словами, спочатку стратегія виступала суто воєнним терміном та передбачала певний детальний план щодо ведення війни на чітко визначений, зазвичай довготривалий період [6, с. 132]. Цивільного значення термін «стратегія» довгий час не мав та використовувався суто у воєнних та пов'язаних з ними науках. В інших науках, які ми зараз не можемо уявити без використання терміна «стратегія», як, наприклад, економіка, перші згадки про стратегію датуються серединою ХХ століття.

З розвитком людського пізнання стратегія почала відходити від свого першочергового воєнного значення та почала розглядатися як певний план довготривалих дій, направлених на досягнення конкретизованої, чітко окресленої мети, сформованої в залежності від сьогоденних потреб тієї чи іншої сфери. Сьогодні поняття «стратегія» використовується не лише в науці як такій, а й в абстрактних сферах, прямо не зв'язаних із наукою. Наприклад, популярним є використання понять «стратегія» та «стратегічні цілі», коли йдеться про розвиток певного підприємства.

Якщо говорити про кримінологічне визначення дефініції «стратегія», то воно з'явилося відносно нещодавно, що пояснюється багато в чому й молодістю самої кримінології як однієї з юридичних наук. Із кримінологічної точки зору стратегію прийнято розглядати як сукупність прийомів, які покликані на реалізацію ведення ефективної боротьби зі злочинністю загалом та окремими її проявами зокрема. Іншими словами, кримінологія – це вибір кінцевого вектору досягнення тієї мети, яку було визначено заздалегідь [1, с. 13].

З нашої точки зору, найвдалішим визначенням терміна «стратегія» в кримінологічному сенсі є інше визначення. Так, стратегія – це певний вид державної діяльності, яка реалізує концептуальні питання теорії та практики запобігання злочинності, боротьби з нею та її профілактики [3, с. 30].

Отже, аналізуючи зазначені теоретичні підходи до визначення поняття «стратегія», можна дійти проміжного висновку, що стратегія виступає певним базисом для подальшого формування державної антикорупційної політики, тобто вона являє собою першочергову основу для державної боротьби з корупцією. Під час побудови антикорупційної стратегії можна керуватися різними підходами до розуміння загальної сутності цього інституту. Зазвичай виокремлюють три найбільш популярні підходи:

- підхід «війни» з корупцією (за такого підходу головною зброєю боротьби з корупцією стають каральні засоби; у державі приймають нормативно-правові акти із жорсткими санкціями);

- підхід системного усунення причин корупції (суттєво менш суворий підхід порівняно з першим, який поєднує в собі й просвітницькі засоби боротьби з корупцією, й репресивні, внаслідок чого створюється певна комбінована система протидії корупційній злочинності);

- підхід свідомої пасивності відносно корупції (напевно, найбільш своєрідний підхід, який полягає в думці, що активні дії не здатні подолати корупційні прояви, а сама корупція –

тимчасовий фактор, який зникне сам по собі з трансформацією суспільства на більш демократичне та ліберальне) [4, с. 191–195].

У сучасному світі своє відображення знаходить кожен із наведених підходів. Найбільш недієздатним та неефективним, безумовно, є підхід свідомої пасивності відносно корупції. Такий підхід характерний для вкрай слабо розвинутих країн Африки та Азії, де панує суцільна анархія та безлад. Власне кажучи, подібний підхід і формує поступове перетворення держави у клептократію – державу, що повністю пройнята злочинністю, якою безпосередньо керують шахраї різних верств. Відмічений підхід простий та не затратний, проте він і безглуздий, адже не дає жодного практичного результату. З корупцією, як і з хворобою, неможливо розраховувати на те, що вона зникне сама по собі, варто лише почекати. Лише належні дії, лише адекватне «лікування» можуть допомогти державі скинути із себе хворобливі кайдани корупції.

Підхід війни з корупцією має ряд переваг, але він теж не ідеальний. Фактично даний підхід розрахований на залякування корупціонерів. Створення системи жорстких покарань начебто повинно утримати осіб від вчинення корупційних злочинів чи правопорушень, проте зазвичай відбувається трохи інакше. Корупціонери не утримуються від вчинення корупційних дій, а лише намагаються стати ще більш обережними та ще більше приховати власну незаконну діяльність, адже корупціонерів залякують, а не намагаються змінити їх усвідомлення власних дій. Не відбувається належного перевиховання населення з націленістю на формування законослухняної поведінки. Крім того, зазвичай будь-які репресії сприймаються негативно, що рано чи пізно призведе до активної протидії подібній антикорупційній державній політиці з боку різних прошарків населення.

Підхід війни з корупцією не винищує її, а лише змушує корупційну злочинність переходити у більш витончені форми. Яскравим прикладом країни, яка бореться з корупцією суто «воєнним» підходом, є Китайська народна республіка. У відміченій країні навіть присутня смертна кара за хабарництво, проте, за статистичними даними та різними соціологічними дослідженнями, в Китаї все одно присутня корупційна злочинність, яка вміло маскується та рідко проривається назовні.

Таким чином, найбільш популярний та ефективний підхід – це системне усунення причин корупції. За даного підходу є можливість комплексно та довгостроково поліпшити ситуацію з корупцією в державі. Суттєвою перевагою перед іншими підходами виступає вплив саме на причини появи корупції, а не на її зовнішні прояви. Державою, яка найбільш ідеально втілює підхід системного усунення причин корупції під час формування власної стратегії протидії корупційній злочинності, є Королівство Нідерланди (мається на увазі лідерство серед країн Європи). Антикорупційну стратегію цієї країни побудовано на таких елементах: постійна звітність та гласність стосовно вчинених корупційних злочинів посадовцями перед населенням; щорічні звіти Міністра внутрішніх справ щодо виявлених фактів політичної корупції; моніторинг ситуації з корупцією в державі (виявлення найбільш потенційно корумпованих сфер суспільного життя з подальшим пріоритетним на них впливом); створення системи покарань за порушення професійної етики; головне покарання до особи, яка вчинила корупційний злочин, – заборона працювати в державних орга-

нізаціях із позбавленням всіх пільг, що передбачені для держслужбовця, в тому числі пенсійних та соціальних; в усіх державних органах створені спеціальні служби безпеки, які ретельно слідкують за неприпустимістю корупційних дій у підзвітній структурі чи організації [9].

Зазвичай більшість країн світу схильні поєднувати у своїх антикорупційних стратегіях підхід війни з корупцією та підхід системного усунення причин корупції. Так, зокрема, подібне поєднання двох підходів характеризує успішну антикорупційну політику, проведenu диктаторським урядом Нігерії наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Жорсткі покарання корумпованих чиновників (тюремні строки від 10 років) поєднувалися тут із прищепленням нації антикорупційної етики, для чого створювалися відповідні державні структури, які несли принципи такої етики в народні маси та володіли істотним рівнем престижності в очах пересічних громадян.

На основі визначених підходів кожна держава світу формує власне бачення своєї стратегії подолання корупції. Тобто створює певну модель – певне інформаційне та натурально-матеріальне уявлення об'єкту (у нашому випадку об'єкт – стратегія протидії корупційній злочинності). Тобто модель стратегії протидії корупційній злочинності – це те, як саме та чи інша держава бачить цю стратегію у власних умовах, як її запровадити та реалізувати.

Окрім згаданих вище Нідерландів, у Європі ще достатня кількість країн з ефективними моделями стратегії протидії корупційній злочинності. Моделі деяких із них ми проаналізуємо.

Так, за загальним індексом рівня корупції європейськими лідерами за найнижчими показниками цього явища виступають далеко не Франція чи Німеччина, як дехто міг би подумати, зважаючи на економічну та промислову потужність цих держав. Безумовно, і Франція, і Німеччина мають низький рівень корупції, проте справжніми антикорупційними лідерами являються країни Скандинавії та Прибалтики. Якщо відносно скандинавських держав особливих сумнівів не виникає, адже ці країни заможні та успішні, з найвищим рівнем середньої заробітної плати на всій материковій Європі, то успішність прибалтійських держав у протидії корупції викликає певне здивування, адже економіка зазначених держав не виглядає монументально з огляду на майже відсутню промисловість у регіоні (яка, як відомо, є основою стабільності економічної системи). Успіх Прибалтики пов'язують передусім із правильними змінами у світосприйнятті населення, які відбулися після отримання країнами цього регіону незалежності. Найкращою моделлю антикорупційної стратегії протидії корупції виокремлюється Естонія.

Досліджуючи антикорупційну стратегію Естонії, слід відмітити, що після розвалу СРСР для Естонії були характерні ті ж самі бурхливі події 90-х років ХХ століття, що й для більшості інших радянських республік. Йдеться про тотальний розбій, рекет і поширення корупції на такому плідному ґрунті анархії. Виходить, що початкові умови в Україні та Естонії були однаковими, але одна держава залишилася у корупційній владі, а інша якісно та рішуче її подолала. На рубежі століть Естонія розробила свою найбільш дієву модель антикорупційної стратегії, яка полягала в розбудові електронної держави (прибирався людський фактор під час отримання різних довідок та документів; увесь процес документообігу поступово автоматизувався). У межах цієї стратегії був прийнятий Кри-

мінальний кодекс Естонії, який увів суворі покарання за корупційну злочинність. Хабарництво за естонським Кримінальним кодексом карається позбавленням волі на строк до п'яти років, а у разі повторного вчинення даного злочину – від десяти років (порівняйте з набагато більш ліберальним кримінальним законодавством України). Крім безпосередньо позбавлення волі, до винних осіб активно застосовується додатковий вид покарання – конфіскація майна.

Приблизно в період 2008–2010 років Естонія дещо видозмінила модель своєї антикорупційної стратегії, зосереджуючи увагу на дієвій профілактиці корупційним злочинам з активним залученням до цього громадських організацій. У державі офіційно діє Програма «Чесна держава і нагляд», суть якої в тому, що будь-який тривожний сигнал щодо корупційного діяння негайно розслідується всіма правоохоронними органами, уповноваженими на боротьбу з корупцією [11, с. 34]. Як бачимо, Естонія у своїх моделях антикорупційної стратегії активно використовує поєднання двох підходів, відмічених вище, – «війни» з корупцією та системного усунення причин корупції, що дає свої позитивні результати. Литва та Латвія будують свої антикорупційні стратегії, беручи за основу саме естонські напрацювання.

Серед Скандинавських країн очевидним антикорупційним гігантом постає Швеція, але про неї ми зауважимо окремо та дещо пізніше. Інші держави, такі як Норвегія, Данія та Фінляндія, перебувають приблизно на однаковому рівні, тому дослідити їхні моделі стратегії протидії корупції можна на прикладі якоїсь однієї країни. Ми розглянемо Фінляндію. Дана держава є членом Європейського союзу (далі – ЄС), а отже, приєднується до більшості нормативних документів транснаціонального характеру, що затверджуються даною організацією. Проте запровадження норм ЄС до масиву внутрішніх норм права робиться Фінляндією вкрай обережно та виважено. Головний принцип у цьому процесі – якомога менше змінити вітчизняне законодавство, додаючи в нього загальноєвропейські норми.

Фінська модель антикорупційної стратегії ґрунтується не на боротьбі чи протидії корупції як явищу, що вже сформовано, а на тому, аби не допустити формування корупції та винищувати її на початкових стадіях. До речі, такий підхід стосується всіх інших видів злочинності також. Кримінальний кодекс Фінляндії, на відміну від естонського, містить більш гуманні санкції. Так, за хабарництво передбачена санкція у вигляді або штрафу, або позбавлення волі на строк до чотирьох років, залежно від ступені серйозності вчинюваного діяння. Не менш важливо, що, незважаючи на низький рівень корупції в державі, у Фінляндії ніколи не було спеціального закону про корупцію [10, с. 203].

Виходить, що центральне місце у фінській моделі стратегії протидії корупційній злочинності відводиться профілактиці корупційних проявів, роботі з населенням щодо формування в останнього законослухняного образу життя та створення умов комфортного життя для кожного члена громадськості, аби в нікого не виникало думки про спробу вчинити злочинне діяння (майже немає «війни» з корупцією, натомість величезна увага приділяється системному усуненню причин корупції). Авжеж, подібне можливо лише за умови заможного стану держави та суцільної довіри пересічних громадян до політичної верхівки. Для України, в її сьогоденних реаліях, таке виглядає утопічним.

Подібно фінській моделі стратегії протидії корупційній злочинності обстоють справи й в Ісландії – одній з північних країн. Ця держава, територіально віддалена від материкової Європи, майже не визнає силові способи боротьби зі злочинністю. Ставка робиться на високий рівень культури громадян. Цікаво, що в Ісландії один із найменших за кількістю штат поліцейських, адже рівень злочинності настільки низький, що в країні попросту немає потреби у великому скупченні поліціантів. Ісландія є передовою державою в плані використання новітніх технологій. Так, у зазначеній державі активно використовується Інтернет як засіб пізнання громадської думки. Через всесвітню мережу ісландці, зокрема, голосують за ті чи інші антикорупційні заходи, чим створюється атмосфера причетності всіх та кожного, без виключення, до загальнодержавної антизлочинної боротьби [2, с. 96].

Активною розбудовою співпраці громадськості та державних органів, що є стратегічною задачею антикорупційної діяльності, займається і Молдова, яка істотно просунулась вперед у питанні викорінення корупції [5, с. 72].

Слід відмітити, що кожна країна світу має власні моделі стратегії протидії корупційній злочинності, дослідити кожен з яких неможливо через певні обмеження такої форми наукового дослідження, як наукова стаття. Окрім наведених вище моделей певних країн, у межах даної наукової роботи ми дослідимо ще дві держави, антикорупційний досвід яких є вкрай важливим. Йдеться про анонсовану вище Швецію та Сінгапур. Природно, що такий вибір не є раптовим.

Справа в тому, що сучасна кримінологія, коли йдеться про моделі стратегії протидії корупції, умовно виокремила дві найбільш дієві та перевірені з них, на основі яких існують та видозмінюються всі інші. Цими базисними моделями вступають сінгапурська та шведська. Зазначені моделі характеризуються рядом специфічних ознак та мають певні відмінності одна від одної, проте схожі в одному – вони високоєфективні. Як у Сінгапурі, так й у Швеції корупція перебуває на неймовірно низькому рівні, і якщо погоджуватися з тезою, що корупцію неможливо викоринити повністю, то слід визнати, що цим державам це майже вдалося й вони, як ніхто інший, близькі до повної перемоги над корупційною злочинністю.

Якщо казати більш детально, то в Сінгапурі, зокрема, діє розгалужена мережа органів кримінальної юстиції суто антикорупційного призначення, які ретельно вивчають будь-яку інформацію щодо вчинення корупційного злочину певною особою. Особливо ефективно працює Бюро з розслідування корупції, яке має широке коло повноважень та може завдавати впливу навіть на політичних діячів, представників найвищих державних посад [12, с. 97].

За хабарництво в Сінгапурі відбирають майно та кошти, що цікаво, не лише в розмірі завданих збитків. Часто загальна вартість такої матеріальної санкції може перевищувати суму хабара. Особа, яка вчинила корупційний злочин, позбавляється можливості займати будь-які державні посади, й загалом, її подальше працевлаштування вкрай важке. У пресі іноді миготіла інформація стосовно сінгапурських чиновників, котрі були замішані у корупційній справі, внаслідок якої були позбавлені посади та значної кількості матеріальних благ (та дивом не були позбавлені волі) й після цього не могли влаштуватися на роботу навіть офіціантами в кафе. Можна сказати, що клеймо

корупціонера в Сінгапурі вибиває з-під ніг такої особи весь соціальний ґрунт та робить життя дуже складним.

Вартий уваги той факт, що бути чиновником у цій державі – велика честь. Усі матеріальні та соціальні проблеми чиновника і його родини вирішуються на багато років уперед. Водночас і розплата за корупційне діяння вкрай суворі. Корупціонеру загрожує великий тюремний строк, втрата всіх матеріальних та соціальних благ/пільг та ганьба.

Сінгапурська модель стратегії протидії корупції була започаткована ще в 70-х роках ХХ століття й актуальна досі. Головні її елементи полягають у такому: за хабарництво несе жорстку відповідальність не тільки особа, що взяла хабар, а й та особа, яка його запропонувала; особистий приклад політичних лідерів щодо кристально чистої та чесної роботи; невідворотність покарання незалежно від статусу винного; гідна оплата праці чиновникам; втрата всіх благ особами, які будуть викриті в корупційному діянні [4, с. 298]. Здається, що кожен із зазначених постулатів зовсім не був би зайвим в українській антикорупційній стратегії.

Що ж до Швеції, то в цій державі домогтися суттєвих успіхів у боротьбі з корупцією допомогло створення незалежної та ефективної системи правосуддя. Паралельно з цим шведська модель стратегії протидії корупційній злочинності зосередилась на підвищенні етичних стандартів чиновників. Робота державного службовця становилась поступово вельми іміджевою, а статки держслужбовців істотно перевищували заробітні плати представників інших професій (на початку реформування державної служби особи, що знаходились на такій службі, заробляли у 12–15 разів більше, ніж була середня заробітна плата по країні). Сьогодні пересічний службовець заробляє вдвічі більше робочих професій. Істотною особливістю шведського підходу до викорінення корупційних проявів є активне залучення громадськості до антикорупційної політики держави [7]. Так, у Швеції успішно функціонує «Інститут проти хабарів», який займається ретельним моніторингом рівня корумпованості всередині країни ще з 20-х років ХХ ст. Зазначений інститут працює в частині суспільної моралі, намагаючись дати громадянам вірне уявлення стосовно того, чи є діяння корупційним, чи ні. «Інститут проти хабарів» активно співпрацює з антикорупційною прокуратурою та антикорупційною поліцією (яка налічує лише 25 осіб, що займаються розслідуванням суто корупційних випадків).

Загалом, слід наголосити, що у Швеції майже немає антикорупційних програм чи нормативних документів, а протидія корупції ведеться не за допомогою жорстких санкцій, а через дієвий вплив на свідомість громадян, яким прищеплюється законслухняна поведінка. Саме системний розвиток держави, її поступове зміцнення та збагачення вкупі з належними просвітницькими та антизлочинними профілактичними діями становлять основу шведської моделі стратегії протидії корупції, яка у свою чергу є основою та прикладом для інших держав. Так, наприклад, сусідня із Швецією Норвегія на основі шведської моделі стратегії протидії корупційній злочинності побудувала загальнодержавну програму профілактики корупції, яка називається «нульова терпимість до корупції» та передбачає формування в населення тотальної відрази до будь-яких корупційних дій.

Висновки. Підводячи підсумок, варто зазначити, що корупція – небезпечне явище, яке притаманне будь-якій дер-

жаві сучасного світу. Різниця полягає в тому, що деякі країни змогли побудувати дієві моделі стратегії протидії корупційній злочинності, а їхній досвід не завадило би проаналізувати та вибірково застосувати Україні, особливо з огляду на її євроінтеграційні прагнення. Треба відмітити, що ефективна модель стратегії протидії корупційній злочинності повинна поєднувати в собі як «воєнні» (репресивні) дії щодо викорінення корупції, так і дії, направлені на системне усунення причин корупції. Такий підхід якісно зарекомендував себе в різних світових моделях антикорупційних стратегій, і, напевно, Україна, яка в найближчий період повинна прийняти власну, нову антикорупційну стратегію, може врахувати вищевказане та внести відповідні новели до своєї стратегії. Цілком природно, що використання зарубіжного досвіду може істотно допомогти нашій державі в подоланні негативного явища корупції, але подібне використання зарубіжного досвіду повинно відбуватися з розумом та з урахуванням специфічних особливостей українського буття.

Література:

1. Бородин С.В. Борьба с преступностью: теоретическая модель комплексной программы. Москва : Наука, 1990. 272 с.
2. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2. С. 92–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapnu_2015_2_12
3. Голіна В.В., Лукашевич С.Ю., Колодяжний М.Г. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні : монографія ; за ред. чл.-кор. Нац. акад. прав. наук України, д-ра юрид. наук В.В. Голіни ; Нац. акад. прав. наук, Ін-т вивч. пробл. злочинності. Харків : Право, 2012. 303 с.
4. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / А.М. Михненко та ін. ; за ред. А.М. Михненка ; Акад. фін. упр. Вид. 4-те, переробл. й доповн. Київ : Акад. фін. упр., 2013. 664 с.
5. Ільєнок Т.В. Борьба с коррупцией: международный досвід. *Юридична наука*. 2013. № 2. С. 71–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_2_11
6. Ліпич Л.Г., Грицюк Н.О. Підходи до визначення поняття стратегія. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 8. С. 131–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_8_38
7. Міжнародний досвід протидії корупції. URL: <http://sd.net.ua/2012/03/09/mizhnarodnij-dosvid-protidiyi-korupciyi.html>
8. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон від 14.10.2014 р. № 1699- VII. *Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 46. Ст. 2047.
9. Прохоренко О.Я. Протидія корупційним проявам у системі державної служби України (організаційно-правовий аспект) : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2004. 206 с.
10. Супрун Т.М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2–3. С. 199–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_2-3_41
11. Теоретико-правові засади протидії корупції : науково-аналітична доповідь / авторський колектив : В.Ф. Дейнека та ін. Ірпінь : НДІ фінансового права, 2014. 39 с.
12. Хома В.О., Молдован Е.С. Сінгапурська модель запобігання і протидії корупції: досвід для України. *Митна безпека*. 2013. № 2. С. 94–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mb_2013_2_16

Kikalishvili M. Global models of strategies to counteract corruption criminality

Summary. The article is devoted to consideration of world models of strategy of counteraction to corruption criminality. In the article the definition of the concept “strategy” is established, approaches to the general understanding of strategy, as a criminological institute with the definition of the most popular and effective approaches are resulted.

The author lists some of the world’s least corrupt states, with a note on how these states have managed to achieve such a low level of corruption. The experience of Scandinavian and Baltic countries in anti-corruption strategies is studied. It has been noted that most states with low levels of corruption combine repressive measures in their anti-corruption strategies with systemic addressing the causes of corruption.

The article draws attention to the fact that the modern anti-corruption strategy often provides for the construction of active cooperation between state bodies, law enforcement authorities and the public in the context of preventing and combating corruption. In addition, an important factor in overcoming corruption is the increase of civil and professional consciousness.

As a result, it is determined that corruption is a dangerous phenomenon, which is inherent to any state in the modern world. At the same time, some countries were able to build an effective model of the strategy to counteract corruption. Ukraine is now at the stage of implementing a new anti-corruption strategy, with which we will live for the next few years. It would be quite expedient to borrow certain positive elements of foreign experience into the national anti-corruption strategy, taking into account the specific features of Ukrainian life.

Key words: strategy, model, world states, systemic counteraction, elimination of causes, corruption crime, criminology.